

Sygn. akt II UK 346/03

**WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ**

Dnia 6 maja 2004 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Jerzy Kuźniar (przewodniczący)

SSN Beata Gudowska (sprawozdawca)

SSN Roman Kuczyński

Protokolant Anna Gryźniewska

w sprawie z powództwa Z. L.

przeciwko Kopalni Węgla Brunatnego B. S.A. w R.

o sprostowanie protokołu powypadkowego,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw

Publicznych w dniu 6 maja 2004 r.,

kasacji powoda od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i Ubezpieczeń

Społecznych w P.

z dnia 11 lutego 2003 r.,

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Okręgowemu - Sądowi Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w P. do
ponownego rozpoznania i orzeczenia o kosztach postępowania
kasacyjnego.**

Uzasadnienie

Wyrokiem z dnia 20 września 2002 r. Sąd Rejonowy - Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w B. oddalił powództwo Z. L. przeciwko Kopalni Węgla Brunatnego o sprostowanie protokołu wypadkowego i uznanie zdarzenia z dnia 3 sierpnia 2000 r. za wypadek przy pracy. Stwierdził brak interesu prawnego w wytoczeniu powództwa o ustalenie, opierając się na oświadczeniu powoda, że orzeczenie chce wykorzystać w przyszłym postępowaniu przed organem rentowym o odszkodowanie i wyrównanie zasiłku chorobowego.

Sąd Okręgowy wyrokiem z dnia 11 lutego 2003 r. oddalił apelację powoda, podbudowując wywód prawny Sądu pierwszej instancji stwierdzeniem, że „właściwy ZUS w ramach własnego postępowania wszczętego na wniosek ubezpieczonego, uprawniony będzie do samodzielnej oceny, czy zdarzenie jakiemu uległ powód stanowiło wypadek przy pracy, a od ewentualnej niekorzystnej decyzji przysługiwać będzie powodowi odwołanie do Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych”.

Kasacja powoda została oparta na podstawie naruszenia przepisów art. 189 k.p.c. i art. 6 ust. 1 ustawy z dnia 12 czerwca 1975 r. o świadczeniach z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (jednolity tekst: Dz.U. z 1983 r. Nr 30, poz. 144 ze zm.) oraz naruszenia przepisów postępowania - art. 386 § 4 k.p.c. przez nierozpoznanie sprawy. Skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania, jednocześnie wyrażając niepewność, co do drogi dochodzenia roszczeń po zapadnięciu wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 24 kwietnia 2002 r., P 5/01 (Dz.U. Nr 78, poz. 713).

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Wytoczenie powództwa o sprostowanie protokołu wypadku przy pracy opiera się na art. 189 KPC, ograniczającym zakres tego żądania do ustalenia przez sąd istnienia lub nieistnienia stosunku prawnego lub prawa oraz uzależniającym jego uwzględnienie od istnienia interesu prawnego. Powszechnie przyjmuje się przy tym, że powód nie ma interesu prawnego w domaganiu się ustalenia, jeżeli może osiągnąć ochronę swych praw w drodze wytoczenia powództwa o świadczenie lub

o ukształtowanie prawa lub stosunku prawnego (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 6 czerwca 1997 r., II CKN 201/97, BSN 1997/11, s. 11; R.Pr. 1998 z. 2, s. 66, z dnia 21 lipca 1999 r., I PKN 173/99, OSNAPUS 2000 nr 20, poz. 747, z dnia 1 grudnia 1983 r., I PRN 189/83, OSNCP 1984 nr 7, poz. 121, z dnia 11 października 1985 r., II CR 302/85, OSNCP 1986 nr 10, poz. 155; uchwałę z dnia 17 czerwca 1987 r., III PZP 19/87, OSNCP 1988 nr 10, poz. 132, wyrok z dnia 20 października 1970 II CR 190/70, OSNCP 1971 nr 6, poz. 106, orzeczenie z dnia 3 stycznia 1953 II C 233/52, Państwo i Prawo 1953 z. 8-9, s. 369).

Pracownik, który chce uzyskać świadczenia w postępowaniu przed organem rentowym, ma interes prawny w domaganiu się wydania orzeczenia sądowego zastępującego protokół powypadkowy, gdyż bez jego uzyskania nie może osiągnąć ochrony w zakresie domagania się świadczeń z ustawy z dnia 12 czerwca 1975 r. o świadczeniach z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 15 lutego 1995 r., II PZP 1/95, OSNAPUS 1995/15, poz. 188, uchwałę z dnia 11 maja 1995 r., II PZP 1/94, OSNAPUS 1994 nr 6, poz. 96 oraz wyrok z dnia 21 czerwca 2001 r., II UKN 425/00, OSNP 2003 nr 6, poz. 157). W tym kierunku wypowiedział się Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 11 maja 1994 r. II PZP 1/94 (OSNAPUS 1994 nr 6, poz. 96), po rozpatrzeniu generalnej kwestii dopuszczalności kontroli sądowej prawidłowości ustaleń faktycznych komisji powypadkowej, zawartych w protokole powypadkowym, jak i ich oceny prawnej. Uchwała zapadła po dniu 1 lipca 1985 r., gdy okręgowe sądy pracy i ubezpieczeń społecznych stały się - na mocy ustawy z dnia 18 kwietnia 1985 r. o rozpoznawaniu przez sądy spraw z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych (Dz. U. Nr 20 poz. 85) - odrębnymi jednostkami organizacyjnymi sądów wojewódzkich, i sądom tym oraz utworzonym wówczas sądom rejonowym-sądom pracy, powierzono dotychczasowe kompetencje komisji rozjemczych. W wyniku tych zmian sądy stały się właściwe również do rozpoznawania sporów, których podstawę prawną stanowił § 16 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 5 grudnia 1974 r. w sprawie ustalenia okoliczności i przyczyn wypadków przy pracy (Dz. U. Nr 55 poz. 244). Sąd Najwyższy stwierdził, że regulacja zawarta w tym przepisie stała się bezprzedmiotowa i dlatego ani nie powtórzono jej w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 21 kwietnia 1992 r. w sprawie ustalenia

okoliczności i przyczyn wypadków przy pracy, ani też nie upoważniono Ministra Pracy i Polityki Socjalnej do uregulowania trybu odwoławczego od ustaleń protokołu powypadkowego. Zajął więc stanowisko, że pracownik, który nie dochodzi roszczeń odszkodowawczych bądź rentowych na podstawie ustawy z dnia 12 czerwca 1975 r. o świadczeniach z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych, lecz wykazuje interes prawny w ustaleniu, że określone zdarzenie było wypadkiem przy pracy lub zaistniało w okolicznościach nie pozbawiających go roszczeń z tej ustawy, może wystąpić z powództwem przewidzianym w art. 189 k.p.c.

Sąd Najwyższy w składzie orzekającym podziela powyższy pogląd, potwierdzając, że na podstawie art. 189 k.p.c., pracownikowi przysługuje prawo wystąpienia z powództwem o ustalenie i sprostowanie protokołu powypadkowego.

W sporze o ustalenie wypadku przy pracy biernie legitymowany jest pracodawca, którego obowiązkiem, przewidzianym w art. 234 § 1 KP, jest przeprowadzenie zakończonego protokołem powypadkowym postępowania zmierzającego do ustalenia w przewidzianym trybie okoliczności i przyczyn wypadku. Przepis art. 36 ustawy wypadkowej stanowi, że ustalenie okoliczności i przyczyn wypadku przy pracy oraz stwierdzenia choroby zawodowej następuje w trybie określonym na podstawie art. 231 KP (obecnie 237 § 1 KP). Przepisy wydane z upoważnienia płynącego z art. 237 § 1 KP, zarówno obowiązującego w chwili wypadku rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 21 kwietnia 1992 r. w sprawie ustalania okoliczności i przyczyn wypadków przy pracy (Dz. U. Nr 37, poz. 160), jak obowiązującego obecnie rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 19 grudnia 2002 r. w sprawie trybu uznawania zdarzenia powstałego w okresie ubezpieczenia wypadkowego za wypadek przy pracy, kwalifikacji prawnej zdarzenia, wzoru karty wypadku i terminu jej sporządzenia (Dz. U. Nr 236, poz. 1992), zobowiązują zakład pracy do sporządzenia protokołu powypadkowego w określonym terminie i doręczenia go poszkodowanemu. Ustalenie prawa do świadczeń przewidzianych w tej ustawie wymaga więc sporządzenia protokołu powypadkowego, który zainteresowany ma obowiązek złożyć w postępowaniu przed organem rentowym. Wynika to z przepisu § 2 ust. 3 rozporządzenia Ministra Pracy, Płac i Spraw Socjalnych oraz Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z dnia 17 października 1975 r. w sprawie zasad i trybu orzekania o uszczerbku na zdrowiu oraz wypłacania

świadczeń z tytułu wypadku przy pracy, w drodze do pracy i z pracy oraz z tytułu chorób zawodowych (Dz. U. Nr 36 poz. 199).

Skoro przepisy nakładają na pracodawcę określone obowiązki względem pracownika, to po stronie pracownika istnieje uprawnienie do ich egzekwowania. W orzecznictwie Sądu Najwyższego prezentowany jest pogląd, że pracownik i członkowie jego rodziny z reguły mają interes w ustaleniu treści protokołu powypadkowego lub w uzyskaniu orzeczenia zastępującego protokół powypadkowy, jeżeli chcą ubiegać się o świadczenie w postępowaniu przed organem rentowym (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 21 czerwca 2001 r., II UKN 425/00, OSNP 2003 nr 6, poz. 157, postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 27 stycznia 1998 r., II UKN 471/97, OSNAPUS 1999 nr 2, poz. 75, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 sierpnia 2003 r., II UK 7/03, dotychczas niepublikowany). Sąd Najwyższy stwierdził, że możliwość dochodzenia świadczeń z tytułu wypadku przy pracy nie wyłącza istnienia po stronie pracownika lub członków jego rodziny interesu prawnego w ustaleniu treści protokołu powypadkowego, sporne jest bowiem w tych sprawach samo istnienie prawa, natomiast rodzaj i wysokość świadczeń wynika z przepisów ustawy wypadkowej. Wprawdzie ustalenia prawomocnego wyroku są wiążące tylko między stronami postępowania, w którym zapadł wyrok (art. 366 KPC), w związku z czym uznanie przez sąd zdarzenia za wypadek przy pracy nie wiąże organu rentowego w sprawach dotyczących świadczeń wypłacanych przez ten organ, jednakże interes prawny pracownika nie jest wyeliminowany, skoro w postępowaniu przed organem rentowym może być przedstawiony jako dowód jedynie protokół stwierdzający wypadek i to zaistniały w okolicznościach nie wykluczających odszkodowania. Bez takiego protokołu, Zakład Ubezpieczeń Społecznych – z braku wymaganych dokumentów – nie przystąpi do rozpatrzenia wniosku.

Błędnie przyjął zatem Sąd Okręgowy brak interesu prawnego powoda w wytoczeniu powództwa o ustalenie, choć trafnie skonstatował, że wynikające z wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 24 kwietnia 2002 r. P 5/01, usunięcie z porządku prawnego przepisu art. 32 ust. 1 ustawy z dnia 12 czerwca 1975 r. o świadczeniach z tytułu wypadku przy pracy lub choroby zawodowej (jednolity tekst - Dz.U. z 1983 r., Nr 30, poz. 144), nie ma wpływu na legitymację bierną pracodawcy

pozwanego o ustalenie zaistnienia wypadku przy pracy w okolicznościach nie pozbawiających pracownika prawa do świadczeń z ubezpieczenia społecznego (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 października 2003 r., II UK 101/03, dotychczas niepublikowany). Skutkiem orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego jest odpowiedzialność odszkodowawcza Zakładu Ubezpieczeń Społecznych zarówno wobec pracowników uspołecznionych, jak i nieuspołecznionych zakładów pracy i członków ich rodzin z tytułu stałego lub długotrwałego uszczerbku na zdrowiu wywołanego wypadkiem przy pracy, która w stanie prawnym obowiązującym przed dniem 19 czerwca 2002 r., zgodnie z art. 32 ust. 2 ustawy z dnia 12 czerwca 1975 r. o świadczeniach z tytułu wypadku przy pracy lub choroby zawodowej realizowana była przez pracowników uspołecznionych zakładów pracy od tego zakładu, w którym nastąpił wypadek. Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 24 kwietnia 2002 r. nie wkraczał w sferę obowiązku zakładu pracy (pracodawców) sporządzenia protokołu powypadkowego.

Nietrafnie w tej sytuacji Sąd drugiej instancji stwierdził, że powód nie ma interesu prawnego w uzyskaniu ustalenia stosunku prawnego z pracodawcą na podstawie faktów przytoczonych w pozwie, a w konsekwencji nie zajmował się - istotnymi z punktu widzenia powoda - ustaleniami faktycznymi sprawy.

To spowodowało, że Sąd Najwyższy orzekł na podstawie art. 393¹³ § 1 k.p.c., jak w sentencji.